

Regionální spolupráce v rámci EU

Prof. RNDr.
Milan Víturka,
CSc.

Definice nadnárodní regionální spolupráce

Při definování regionu přeshraniční spolupráce (Cross-border region – CBR) souhlasíme s M. Perkmannem, který chápe tento region jako ohraničenou územní jednotku která není funkčním prostorem, ale společensko-územní jednotkou vybavenou určitým potenciálem odvíjejícím se z jejího strategického pověření. Nezáleží na tom, zda je CBR založen na kulturních nebo etnických podobnostech, společné historii, existujících společenských vazbách nebo jde o pouhé zájmové společenství. Nicméně této diskursivní dimenzi CBR bude obvykle dominovat soubor společných kulturních, etnických nebo ekonomické prvků, přičemž podobnost není nutným prvkem vzniku CBR. Přeshraniční region je zasazen do širšího kontextu mezinárodní spolupráce, přičemž sousedská spolupráce je označována jako přeshraniční spolupráce a nesousedská spolupráce tj. interakce na dálku jako meziregionální spolupráce (např. partnerství měst). V přeshraniční spolupráci se pak rozlišuje mezi tzv. přeshraničními mikroregiony (mikro-CBR – nejvýznamnějším příkladem jsou euroregiony) a přeshraničními makroregiony (makro-CBR) velkého rozsahu (příkladem je skandinávské uskupení Öresundskomitén).

Historie územní spolupráce v EU

Z historického pohledu je příznačné, že sjednocovací proces po druhé světové válce vycházel z příhraničních regionů. Vzniklo mnoho iniciativ, které vedly k oslabení státní hranice a ke zlepšení životních podmínek obyvatel. Prvním krokem bylo založení Euroregionu Gronau na nizozemsko-německých hranicích v roce 1958.

Evropská unie systematicky podporuje územní spolupráci svých členských států od roku 1990, kdy byla vyhlášena Iniciativa Společenství Interreg, která byla zaměřena na přeshraniční spolupráci. Tato iniciativa se v období 1990-1993 velice osvědčila a v následujícím období 1994-1999 byla rozšířena. Vedle přeshraniční spolupráce (Interreg IIA) byla zavedena možnost spolupráce v rámci energetických sítí (Interreg IIB) a v územním rozvoji (Interreg IIC). V letech 2000-2006 bylo zavedeno uspořádání přeshraniční spolupráce (Interreg IIIA), nadnárodní spolupráce (Interreg IIIB) a meziregionální spolupráce (Interreg IIIC). Důležitost spolupráce mezi státy se projevila v rámci plánování dalšího programového období (2007-2013), kdy se územní spolupráce stala samostatným cílem politiky soudržnosti Evropské unie.

Euroregiony

Euroregiony nemají jednotnou „oficiální“ (úřední), nebo „centrální“ (státní, mezistátní) definici, toto označení používají jak společenství a spolky ve vyspělých regionech Evropy, tak programy na rozvoj jejich méně rozvinutých oblastí a sice v nejrůznějších formách. Nejdůležitějším úkolem euroregionů je podpora a rozvíjení spolupráce v oblasti lokálního a regionálního plánování, podpora projektů v oblasti životního prostředí, v hospodářské sféře, kultuře a sportu a vytváření prostoru pro setkávání lidí.

Rada Evropy upravuje pojem Euroregionu v tzv. Madridské dohodě z roku 1980 o spolupráci regionů Evropy přes hranice jednotlivých zemí (a ani zde není tato dohoda právně závazná).

Přehled euroregionů / evropských regionů s českou účastí.

Egrensis - partneři: CZ (KV, CH, SO, TC), D - 1993

Krušnohoří / Erzgebirge - partneři: CZ (UL, CV, LT, TP), D - 1992

Labe / Elbe -partneři: CZ (UL, DC, LT, TP), D - 1992

Nisa / Neiße / Nysa - partneři: CZ (LB, CL, JN, SE, DC), D, PL - 1991

Glacensis (Pomezí Čech, Moravy a Kladska) - partneři: CZ (HK, NA, RK, TU, SV, UO, JE, SU), PL - 1996

Praděd / Pradziad - partneři: CZ (BR, JE), PL - 1998

Silesia - partneři: CZ (OV, BR, NJ, OP), PL - založení: 1998

Těšínské Slezsko / Śląsk Cieszyński - partneři: CZ (FM, KA), PL - založení: 1998

Beskydy / Beskidy - partneři: CZ (OV, FM, KA, NJ), PL, SK - založení: 2000

Bílé Karpaty / Biele Karpaty - partneři: CZ (ZL, KM, UH, VS), SK - založení: 2000

Pomoraví - Weinviertel - Zahorie / Weinviertel - Südmähren – Westslowakei - partneři: CZ (BM, BV, BK, BV, HO, VY, ZN) SK, A - založení: 1999

Silva Nortica - Waldviertel - partneři: CZ (CB, JH, PI, TA), A - založení: 2002

Šumava - Bavorský les / Bayerischer Wald – Mühlviertel) - partneři: CZ (CK, PT, ST, DO, KT), A, D - založení: 1993.

Programy přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce EU

Regionální politika všech členských států EU je založena na principech soudržnosti a solidarity. Jejím základním úkolem je zamezovat vzniku a rozšiřování sociálních a hospodářských rozdílů mezi regiony v celé Evropské unii. O jejím významu svědčí fakt, že na ni připadá více než třetina celkového rozpočtu EU. Konkrétní aktivity regionální politiky vycházejí z předem stanovených cílů. V současném období se jedná o následující politické cíle: inteligentnější, zelenější (bezuhlíkatá), propojenější, sociálněji a občanům bližší Evropa.

- Iniciativa Evropského společenství Interreg III z období 2000-2006 dala základ novému cíli kohezní politiky s názvem Evropská územní spolupráce realizovanému prostřednictvím přeshraniční, nadnárodní a meziregionální formy spolupráce a dvou síťových programů: ESPON 2013 (Monitorovací síť pro evropské územní plánování) a INTERACT II (program pro výměnu zkušeností s přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spoluprací).
- Operační programy přeshraniční spolupráce se týkají vždy příhraničních regionů NUTS III. Pro Českou republiku tak existuje operační program pro spolupráci s Polskem, Saskem, Bavorskem, Rakouskem a Slovenskem.
- Operační program Meziregionální spolupráce je společný pro všechny členské státy EU a také Norsko a Švýcarsko. Také síťové programy ESPON 2013 a INTERACT II jsou určeny pro všechny členy EU.
- Pro Operační program Nadnárodní spolupráce je EU rozdělena do několika zón, přičemž Česká republika patří do zóny Střední Evropa a OP Nadnárodní spolupráce tak sdílíme s Rakouskem, Polskem, částí Německa, Maďarskem, Slovinskem, Slovenskem, částí Itálie a z nečlenských zemí s částí Ukrajiny.

OP v období 2007 – 2013

Programové období 2007 - 2013

**Evropská územní spolupráce -
389 mil, EURO z EFRDF pro ČR**

OP přeshraniční spolupráce Bavorsko – ČR

OP přeshraniční spolupráce Sasko – ČR

OP přeshraniční spolupráce Rakousko – ČR

OP přeshraniční spolupráce Slovensko – ČR

OP přeshraniční spolupráce Polsko – ČR

OP Mezuregionální spolupráce

ESPON 2013

INTERACT II

OP nadnárodní spolupráce

OP v období 2014 – 2020

Programové období 2014 - 2020

**Evropská územní spolupráce –
1573 mil. EURO z EFRDF pro ČR**

- OP přeshraniční spolupráce Bavorsko – ČR
- OP přeshraniční spolupráce Sasko – ČR
- OP přeshraniční spolupráce Rakousko – ČR
- OP přeshraniční spolupráce Slovensko – ČR
- OP přeshraniční spolupráce Polsko – ČR
- OP meziregionální spolupráce INTERREG EUROPE
- OP meziregionální spolupráce ESPON 2020
- OP meziregionální spolupráce INTERACT III
- OP nadnárodní spolupráce Interreg CENTRAL EUROPE
- OP nadnárodní spolupráce DANUBE
- URBACT III

Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014-2020

Základní parametry (týká se všech programů)

Program musí přispět k naplnění definovaného specifického cíle v rámci příslušné investiční priority a mít prokazatelný pozitivní přeshraniční dopad po obou stranách hranice. Projektoví partneři musí splnit minimálně tři kritéria spolupráce ze čtyř definovaných:

- společná příprava projektu (nutno splnit vždy)
- společná realizace projektu (nutno splnit vždy)
- společný personál
- společné financování

Celková alokace – 158 mil. EURO

Prioritní osy:

- Podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik – 10 %.
- Zachování a ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů – 44 %.
- Investice do vzdělávání, odborné přípravy a odborného výcviku k získávání dovedností a do celoživotního učení – 27 %.
- Posilování institucionální kapacity orgánů veřejné správy a zúčastněných subjektů a účinné veřejné správy – 23 %.
- Technická pomoc – 6 %.

Program spolupráce Svobodný stát Bavorsko – Česká republika 2014-2020

Celková alokace – 104 mil. EURO

Prioritní osy:

- Výzkum, technologický rozvoj a inovace (posílení přeshraničních aktivit v oblasti výzkumu a inovací, zlepšení zapojení malých a středních podniků do výzkumu a inovací) – 17 %.
- Ochrana životního prostředí a účinné využívání zdrojů (zvýšení atraktivity dotačního území prostřednictvím zachování a zhodnocení společného kulturního a přírodního dědictví v udržitelné formě, zvyšování a obnova biodiverzity a ekosystémových služeb) – 38 %.
- Investice do dovedností a vzdělávání (odbourávání jazykových a systémových překážek ve vzdělávání, přizpůsobení vzdělávání změněným podmínkám na společném trhu práce – 12 %.
- Udržitelné sítě a institucionální spolupráce (dosažení vyšší míry přeshraniční integrace, harmonizace a soudržnosti v česko-bavorském příhraničí) – 27 %.
- Technická pomoc – 6 %.

Program spolupráce Svobodný stát Rakousko – Česká republika 2014-2020

Celková alokace – 97 mil. EURO

Tematické zaměření (prioritní osy):.

- Posílení výzkumu, technologického rozvoje a inovací – 13 %.
- Životní prostředí a zdroje – 46 %.
- Rozvoj lidských zdrojů – 14 %.
- Udržitelné sítě a institucionální spolupráce – 21 %.
- Technická pomoc – 6 %.

Program spolupráce Slovensko – Česká republika 2014-2020

Celková alokace – 90 mil. EURO

Tematické zaměření (prioritní osy):

- Využívání inovačního potenciálu (investice do vzdělávání, školení, odborné přípravy, celoživotního vzdělávání, posílení výzkumu, technologického rozvoje a inovací) – 16 %.
- Kvalitní životní prostředí (zachování a ochrana životního prostředí a podpora efektivního využívání zdrojů) – 67 %.
- Rozvoj místních iniciativ (posílení institucionálních kapacit orgánů veřejné správy a zainteresovaných orgánů) – 11 %.
- Technická pomoc – 6 %.

Program spolupráce Polsko – Česká republika 2014-2020

Celková alokace – 227 mil. EURO

Tematické zaměření (prioritní osy):

- Společné řízení rizik (podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizik a řízení rizik) – 5 %.
- Rozvoj potenciálu přírodních a kulturních zdrojů pro podporu zaměstnanosti (podpora udržitelné zaměstnanosti, kvalitních pracovních míst a mobility pracovních sil) – 60 %.
- Vzdělání a kvalifikace (investice do vzdělávání, odborné přípravy a odborného výcviku k získávání dovedností a do celoživotního učení) – 5 %.
- Spolupráce institucí a komunit (posilování institucionální kapacity veřejných orgánů a zúčastněných stran a přispívání k účinné veřejné správě) – 24 %.
- Technická pomoc – 6 %.

Programy meziregionální spolupráce

OP Meziregionální spolupráce

- Výměna zkušeností při restrukturalizaci regionů závislých na tradičním průmyslu, podpora používání informačních a komunikačních technologií, spolupráce v oblasti finanční pomoci malým a středním podnikům, zlepšení regionální politiky zaměstnanosti, profesního rozvoje, zaškolování a vzdělávání.
- Výměna zkušeností s krizovým plánováním, výměna a přenos znalostí integrovaného a udržitelného přístupu k říčnímu hospodaření, rozvoj návodů pro integrované místní hospodaření s odpady, výměna a přenos znalostí ke zlepšování energetické účinnosti v dopravním sektoru.
- Rozvoj a výměna společných strategií pro marketing a propagaci kulturních hodnot.

Programy INTERREG EUROPE

Program INTERREG EUROPE je určen k podpoře vzájemného učení mezi veřejnými orgány s cílem zlepšit fungování politik a programů regionálního rozvoje. Umožňuje veřejným orgánům napříč Evropou výměnu praxí a nápadů týkajících se způsobu fungování veřejných politik a takto najít řešení pro zlepšení jejich rozvojových strategií. Zaměřuje se na tyto priority:

Výzkum, technologický rozvoj a inovace

- 1.1. Posílení výzkumné a inovační infrastruktury a kapacity
- 1.2. Podpora inovativních řetězců „inteligentní specializace“ a inovačních příležitostí.

Konkurenceschopnost malých a středních podniků

- 2.1. Podpora MSP v růstu, rozvoji a aktivitě na poli inovací.

Nízkouhlíkové hospodářství

- 3.1. Posun k nízkouhlíkovému hospodářství

Životní prostředí a účinné nakládání se zdroji

- 4.1. Zachování, ochrana a rozvoj přírodního a kulturního dědictví
- 4.2. Efektivní využívání zdrojů, ekologický růst a inovace, řízení dopadů na životní prostředí.

Program ESPON 2020

Operační program ESPON 2020 (European Spatial Observation Network) je výzkumným programem, který podporuje plánování a regionální rozvoj. Jeho cílem je poskytnout informace, analýzy, scénáře, mapy, databáze, indikátory aj., které přispívají k vyváženému rozvoji regionů či větších územních celků.

- Program je zaměřen na jednu prioritní osu „ Aplikovaný výzkum, využití, monitorování a akce“, která je členěna do čtyř oblastí:
 - oblast podpory 1: navazující analytický územní výzkum a získávání poznatků
 - oblast podpory 2: aktivity zaměřené na využívání vědeckých poznatků v politické praxi pro konkrétní uživatele
 - oblast podpory 3: monitorování a nástroje pro územní analýzy
 - oblast podpory 4: šíření povědomí o programu a aplikace územních přístupů v praxi.

Program INTERACT III

INTERACT III svým zaměřením sleduje:

- zlepšení efektivnosti územní spolupráce,
- přispění ke kvalitě územní spolupráce a podpora implementace programů přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce,
- poskytnutí prostoru regionům k diskuzi o strategiích pro přeshraniční a nadnárodní regionální rozvoj a na zajištění přenosu inovací.
- INTERACT III se člení na prioritní osy , které člení čerpání prostředků do dvou prioritních os:
 - rozvoj a poskytování služeb,
 - technická asistence.

Programy nadnárodní spolupráce

Nadnárodní a meziregionální spolupráce

▪ Operační programy nadnárodní spolupráce se (podobně jako programy meziregionální spolupráce) zaměřují na společné aktivity veřejných orgánů a institucí. Mezi významné cíle patří zejména výměny a přenos zkušeností v oblastech inovací, dopravní dostupnosti, životního prostředí a zvyšování atraktivity měst a regionů. Dlouhodobým smyslem této spolupráce je zajištění dostupnosti znalostí a nástrojů pro vytváření partnerství.

OP Nadnárodní spolupráce

▪ Vybudování centrálního evropského znalostního centra pro klíčové kompetenční oblasti, spolupráce inkubátorů v regionech s upadajícím průmyslem, studie nákladů a dopadů u vysokorychlostních koridorů ve Střední Evropě, zhodnocení systému veřejné dopravy v malých a středně velkých městech.

▪ Společná nadnárodní strategie pro odpadové hospodářství, nadnárodní projekty pro integrované řízení rizik souvisejících s povodněmi, příprava investic pro energeticky úsporná opatření na velkých sídlištích, platforma pro spolupráci mezi městy při přípravě investic do strategických kompetenčních oblastí měst (např. biotechnologické klastry, vědecké parky, atd.).

▪ Projekty sociálních center na přípravu investic v oblasti mobilních regionálních služeb (zdravotní péče, služby pro starší občany, atd.), správa a řízení kulturního dědictví, propagace kulturních hodnot větších oblastí apod.

Program Interreg CENTRAL EUROPE

Nadnárodní spolupráce Central Europe

Cílem programu je řešení společných problémů nadnárodního významu a bude realizován na území 9 států: Rakousko, Česká republika, Německo (vybrané spolkové země), Maďarsko, Itálie (vybrané provincie), Polsko, Slovenská republika, Slovinsko a Chorvatsko. Program bude rozdělen do následujících 4 prioritních os:

Prioritní osa 1: Spolupráce v inovacích s cílem zvýšit konkurenceschopnost

- 1.1 zlepšit udržitelné vazby mezi aktéry systémů inovací pro posílení regionální inovační kapacity
- 1.2 zlepšit znalosti a podnikatelské dovednosti s cílem podpořit hospodářské a sociální inovace.

Prioritní osa 2: Spolupráce v oblasti nízkouhlíkových strategií

- 2.1 vytvářet a realizovat řešení zaměřená na zvýšení energetické účinnosti a využívání energie z obnovitelných zdrojů ve veřejné infrastruktuře
- 2.2 zlepšit územně založené strategie nízkouhlíkového energetického plánování a politiky přispívající ke zmírňování klimatických změn
- 2.3 zvýšit kapacity pro plánování mobility ve funkčních městských oblastech s cílem snížit emise CO₂.

Prioritní osa 3: Spolupráce v oblasti přírodních a kulturních zdrojů pro udržitelný růst

- 3.1 rozvíjet kapacity pro integrované řízení ochrany životního prostředí s cílem zajistit ochranu a udržitelné využívání přírodního dědictví a zdrojů
- 3.2 rozvíjet kapacity pro udržitelné využívání kulturního dědictví a zdrojů
- 3.3 zlepšit řízení životního prostředí funkčních městských oblastí s cílem vytvořit z nich místa, kde se bude lépe žít

Prioritní osa 4: Spolupráce v oblasti dopravy s cílem zajistit lepší spojení

- 4.1 zlepšit plánování a koordinaci systémů regionální osobní dopravy s cílem zajistit lepší napojení na vnitrostátní a evropské dopravní sítě
- 4.2 zlepšit koordinaci mezi subjekty působícími v oblasti nákladní dopravy s cílem zvýšit využití ekologických multimodálních dopravních řešení.

Program DANUBE

Geografické vymezení koresponduje s vymezením Strategie EU pro Podunají (EUSDR) přijaté v roce 2011. Kromě přispívání k tematickým cílům strategie prostřednictvím realizací příslušných projektů, může program také podpořit institucionální spolupráci zúčastněných subjektů a institucí v rámci Strategie EU pro Podunají.

Z obsahovému zaměření programu vyplynula následující témata:

Prioritní osa 1 - Inovativně a sociálně zodpovědný Dunajský region

- 1.1. zlepšování rámcových podmínek a vyvážený přístup ke znalostem
- 1.2. zvyšování kvalifikace pro podnikání a sociální inovace.

Prioritní osa 2 - Environmentálně a kulturně zodpovědný Dunajský region

- 2.1. posílení nadnárodního vodního managementu a prevence povodňových rizik
- 2.2. udržitelné využívání přírodního a kulturního dědictví a přírodních zdrojů
- 2.3. obnovování a hospodaření s ekologickými koridory
- 2.4. zlepšení připravenosti k řízení rizik a katastrof.

Prioritní osa 3 - Lépe propojený Dunajský region

- 3.1. rozvoj bezpečných dopravních systémů šetrných k ŽP a vyvážená dostupnost městských a venkovských oblastí.
- 3.2. zlepšování energetické bezpečnosti a energetické účinnosti.

Prioritní osa 4 - Dobře řízený Dunajský region

- 4.1. zvyšování institucionální kapacity k řešení zásadních společenských výzev
- 4.2. Řízení podunajské makrostrategie.

Země programu Danube

Program URBACT III 2014 – 2020

- Program je zaměřen na posílení kvality strategického řízení měst, podporu výměny zkušeností a uplatnění a šíření znalostí ve všech oblastech spojených s udržitelným rozvojem měst.
- **Konkrétní cíle:**
 - **Tvorba mezinárodních sítí** k podpoře měst při vytváření a implementaci integrovaných městských strategií a šíření příkladů úspěšných příkladů z praxe. Výstupem spolupráce měst v rámci partnerských sítí měst jsou místní akční plány každého z měst - řešení daného problému na místní úrovni, které jsou tvořeny za podpory místních podpůrných skupin. V tomto programovém období se lze dále připojit k dvěma novým typům sítí – implementačním a transferovým.
 - **Rozvoj schopností** aktérů zapojených do rozvoje měst vytvářet a implementovat takové strategie rozvoje měst, které jsou integrované a zapojují veřejnost.
 - **Uplatnění a šíření znalostí** o tvorbě a implementaci strategií udržitelného rozvoje měst na místní, regionální i národní úrovni.